

Petr Piřha

OBČAN UVAŽUJE CESTOU K VOLBÁM

Obrázky doprovodil
Daniel Ladman

2013

UPOZORNĚNÍ

Tuto publikaci lze objednat
v Nakladatelství Poustevník
www.poustevnik-pitha.cz

1. ÚVODNÍ UPOZORNĚNÍ

Každou chvíli mně lidé kladou otázku, jak mají volit a co mají dělat. Volby jsou vážným rozhodnutím, a proto jsem se rozhodl napsat, jakým způsobem k němu přistupovat. Tak vznikla knížka o volbách vůbec, ne (jen) o volbách letošních. Zdůrazňuji, že u letošních voleb, stejně jako u kterýchkoli budoucích, chci pouze přispět k tomu, aby naši občané volili zodpovědně a s rozmyslem. Víím, že v mnoha případech, kdy popisují opakující se klasické předvolební způsoby, se kde kdo urazí, protože „se pozná“. Proti vztahovačnosti a potrefeným husám není léku. Ale zdůrazňuji: V této knížce nejde o žádnou konkrétní osobu ani konkrétní politickou stranu.

Situace, v níž budete tuto knížku číst, je spíše vážná než humorná, ale k naší národní povaze patří smysl pro humor. V řadě klíčových dějinných situací nám pomohl. Byl bych rád, kdybyste se při této hodině výchovy k demokracii také potěšili a třeba i zasmáli.

2. SPOLEČNOST A STÁT

Stát a společnost jsou zásadně odlišné věci. Společnost je svou povahou biologický organismus

velmi složitý ve svých částech a funkcích, které však tvoří propojený celek. Společnost, právě jako třeba lidské tělo, je tvořena mnoha údy a orgány a žije vzájemnými fyziologickými pochody. Může být také zdravá nebo nemocná. Stát je svou povahou konstrukt a pracuje jako důmyslně sestrojený mechanismus. Společnost ho používá jako nástroj. Pokud je stát udělán dobře a funguje správně, je pro společnost přínosný. Je-li sestrojen špatně nebo z nějakého důvodu nefunguje, je nebezpečnou překážkou a společnost může přivést i k záhubě.

Pokud si někdo neuvědomuje tento rozdíl, žije v bludu a celý život se mu jeví zkresleně. Při volbách se tento blud hodně vyskytuje a dokonce se ho zneužívá pro získání voličů. Posuďte sami. Jak byste se dívali na instalatéra, který by se podíval na promáčenou zeď a řekl: *O to se musí postarat sikovky*. Zcela stejný je však výrok: *O to se musí postarat stát*. Takový výrok slyšíme často a stát se má starat o kde co. Dovolím si předložit dva dotazy, jejichž zodpovězením se můžete přiblížit ke správnému rozhodnutí ve volbách.

Aby se stát mohl o něco postarat, potřebuje mít řádu peněz. Myslíte si opravdu, že tyto peníze vydělává asi dvacet lidí, kteří tvoří vládu? Myslíte si vážně, že mají skleník, ve kterém pěstují bankovník mnohohlístý a trhají z něho pětistovky, nebo že chovají v demizonech

mince jako kvasinky? (Pěstování bankovníku se odborně nazývá inflace) Státní peníze musí vydělat společnost, tj. občané. Stát vůbec žádné jiné než vaše peníze nemá.

Za druhé se zamyslete nad tím, jak snadno se můžete zmýlit, když dostanete otázku: *Jste pro to, aby stát v příštích čtyřech letech zvýšil výdaje na zlepšení péče o něco?* Řeknete ano, protože je dobré podpořit takovou péči. Kdybyste si položili správnou otázku: *Budu na zlepšení této péče přispívat z každého svého platu částkou .... Kč*, uvažovali byste spíš o tom, zda si to můžete dovolit a kolik by vám zbylo, a teprve pak byste řekli své ano.

3. PRAVICE A LEVICE

V moderních dějinách jsme si zvykli hovořit o politickém spektru. V podstatě jde o škálu názorů na jednu jedinou otázku, která ovšem je naprosto zásadní. Tou otázkou je, jaký je vztah mezi občany a státem. Odpovědi jsou dvě. Jedni tvrdí, že stát je víc než občané. Sedávají tradičně v levé části Sněmovny a nazývají se levice. Ti, kteří sedí v pravé části Sněmovny, říkají přesný opak a trvají na tom, že občané jsou víc než stát.

Volíme zpravidla z více stran, ale zásadním rozhodnutím je, zda budeme volit některou z pravicových stran nebo některou z levicových stran. Stručně řečeno pravici nebo levici. Právě a vlastně jediné toto rozhodnutí odpovídá našemu přístupu k životu a také ho vyjadřuje. Zamysleme se nad tím, co zcela konkrétně znamená být pravičák nebo levičák.

Podstatou levičáctví je nadřazení státu občanům. Levicové strany nabízejí občanům velké sociální jistoty a tvrdí, že se o ně stát postará. Tím občany zbaví jejich starostí, ale také je zbavuje zodpovědnosti. Výsledkem je, že si občané řeknou: *Proč bych se staral, postará se stát.* To by bylo takřka rajsky příjemné. Jenže z čeho to bude stát platit? Lidé, bohužel, jsou, jací jsou. Vždy chtějí pracovat spíš méně než více. Stát potřebuje víc peněz, aby je uspokojil, a levicové vlády to řeší různě. Zvýší daně, což se nakonec dotkne všech. U vybarvenější levice se vyvlastní majetek těch bohatších. Vždy je někdo bohatší, a krok za krokem se dospěje k tomu, že už nikdo nemá nic a nastane kýžená sociální rovnost. Společnost se pak dá těžko rozpoznat od márnice. Aby se nestalo něco tak nepěkného, vydávají se levicové vlády cestou života na dluh, což se opět vymstí všem, ale až za čas, takže *nás* se to už nebude týkat.

Nadřazení státu občanům ve své podstatě přináší nesvobodu. Stát nadřazený občanům totiž ví lépe, než

oni, co potřebují a co jim prospívá. Podle vědeckých poznatků je ve všem řídí. Dříve nebo později začne stát určovat i to, co si lidé mají myslet a říkat. Pokud to někdo není s to rychle pochopit, natluče se mu to do hlavy pendrekem.

Pravičáci zdaleka nejsou tak přímočaře přitažliví. Nenabízejí skoro žádné jistoty a jsou připraveni starat se jen o těžko řešitelné situace občanů. Zatímco levice z občanů snímá zodpovědnost, pravice na ně zodpovědnost klade a to především zodpovědnost za sebe, ale dál i zodpovědnost za ty druhé a za stát. Výhody, které nabízí pravice, totiž svobodu a plnou lidskou důstojnost, se mnoha lidem zdají draze zaplacené a velice pracné. Docela obtížně se vysvětluje, že podstatným rysem života je určitá míra nejistoty a opravdu jisté je jen to, že nakonec zemřeme. Stejně obtížně se vysvětluje, že člověk zbavený zodpovědnosti, je otrok, který nemá právo se svobodně rozhodovat. Může to znít přehnaně, ale pravice přitakává životu a lidské důstojnosti, zatímco levice vede k umrtvení a degradaci lidí na chovná zvířata.

4. DEMOKRACIE A TOTALITA

Velké, životně určující, rozhodnutí o příslušnosti k levíci a pravici má ještě jednu, sice odvozenou, ale zásadní podobu, která je volbou mezi demokracií a totalitarismem. Mnoho lidí se mylně domnívá, že to, co nazýváme politickým spektrem, má podobu lineární stupnice, která jde od extrémní pravice ke stranám středu a pokračuje k extrémní levici. Není tomu tak, protože politické spektrum má daleko spíše podobu ciferníku, na kterém lze dobře ukázat, jak se to má s opozicí demokracie – totalita.

Strany středu jsou vždycky buď mírně pravicové, nebo mírně levicové. Takové středové strany jsou si velmi blízké, mohou být dlouho u vlády a opětovně se vzájemně střídají v důsledku toho, že své pravo-levé postoje přeženou. Obraz hodinových ručiček ve 12 hodin plus-minus půl minuty je takřka stejný.

Půjdeme-li od dvanáctky dál doleva (proti směru skutečných ručiček) a dál doprava, setkají se ručičky znovu v dolní části ciferníku a v půl šesté plus minus půl minuty bude jejich společný obraz opět takřka totožný. Extrémní pravice a extrémní levice jsou si k nerozeznání podobné. Pro některé čtenáře může být překvapivé, když řeknu, že Adolf Hitler byl levičák. Jeho strana, přestože nacismus obvykle klademe (zcela

nesprávně!) na krajní pravici, byla i podle svého názvu *socialistická*, levicová strana.

Abychom mohli vysvětlit tento zdánlivý paradox, musíme si uvědomit, v čem je rozdíl mezi demokracií a diktaturou. Rozdíl je v tom, zda existuje nebo neexistuje otevřený dialog lidí a uskupení s různými názory. Diktatura je režim, který takový dialog vylučuje. Co je správné a vhodné a co je nesprávné a nevhodné autoritativně určuje diktátor. V demokratickém státě se to hledá v otevřeném dialogu. Výrazným projevem tohoto rozdílu je existence a konání voleb. Volby jsou totiž celospolečenská debata a hledání nejvhodnější vlády.

V obraze ciferníku dochází ke dvěma rovnovážným postavením ručiček (uvažujeme-li o hlavních osách) a to ve čtvrt na tři a ve tři čtvrtě na devět. Všechno, co je nad touto horizontální osou, je v různé míře demokratické, vše, co je na ciferníku pod ní, je v různé míře extremistické a autoritativní.

Otázkou, kterou každý volič musí uvážit, je, zda chce žít v demokracii nebo v diktatuře. Jistým, ne však úplným vodítkem pro výběr strany, kterou budu volit, může být její název. Mnohé strany mají ve svém názvu slovo *demokratická*. Občanská demokracie je pravicová a demokratická, sociální demokracie je levicová a demokratická. Ale pozor! Velký pozor!! Strana,

kteří slovo *demokracie* v názvu má, vůbec nemusí být demokratická. Např. stranu přísných či zuřivých demokratů by opravdový demokrat nevolil. U stran, které slovo demokracie v názvu nemají, nedozvíme se z něho samého pro toto rozhodování nic, a proto se o její demokratičnost musíme dozvědět jinak, nejlépe z jejího programu.

Při co nejplnější teoretické objektivitě, které se chci přidržet, je poctivě přiznat, že autoritativní *vláda silné ruky* má oproti plně demokratické vládě některé výhody. Její rozhodnutí jsou určitě rychlejší a jejich realizace je účinnější. Zásadním nedostatkem je snadná chyba v nasměrování celé společnosti a zpravidla vzrůstající, nikoli klesající, míra autoritativnosti. Autoritativní vlády tendují k hrůzným despotickým metodám. Případy uvolňování pevné ruky, která vyvede zemi z chaosu, a postupný přechod k demokracii jsou výjimečné. Připomenu ještě, že naděje vkládané do nově zvolených vlád jsou do velké míry dědictvím feudalismu. Víru v osvícený absolutismus nesdílím, protože řídit a rozhodovat veškerý život ve státě z jedné, jakkoli zářící a laskavé hlavy, je utopický sen. Pokusy o jeho realizaci přinášejí jen přemnožení byrokratických chobotnic. Osvícený absolutismus je byrokracie v plném slova smyslu. Je to vláda úřadů nadřazených lidem a životu.

5. HOSPODÁŘI A FURIANTI

V předvolební kampani se bude hodně mluvit o státním rozpočtu. Nepovažuji za zvlášť dobré vysvědčení, když v předvolební kampani převládne tento makroekonomický pojem. Zvlášť nešťastné je, když se volební kampaň změní ve rvačku o jakýsi koláč, z něhož chce každý urvat co nejvíc pro sebe. Politikové pak totiž nabízejí své služby různým sobeckým zájmům a sobci si je najímají, aby za ně spíš nerozumně, ale i přímočaře sobecky koláč rozdělili. Ne každý se vyzná ve složitých makroekonomických křivkách, prognózách, a je proto třeba připomenout jednoduché principy hospodaření, abychom se mohli dobře rozhodnout, komu svěříme podstatnou část svých výdělků a platů, ze kterých je složena příjmová složka státního rozpočtu. Rozpočet rodiny, jednotlivců, každého hospodářství je totiž ovládán týmiž pravidly a pravdami. Protože mi jde o připomenutí zdravého selského rozumu, použiji jako příklad hospodáře. Farmáři mi, doufám, prominou, že budu mluvit o jejich nedávných předchůdcích, kteří měli svůj grunt a selský statek.

Dobry hospodář především pilně pracoval a dbal na to, aby pracovali všichni, kdo na statku žili. Jeho snahou bylo svůj statek zhodnotit. Žil proto skrovně

(ne bédně) a šetřil, aby mohl koupit další pár volů nebo pár koní, aby mohl lépe orat. Snažil se zúrodnit zatím neobdělávaný úhor, koupit další kus pole nebo lesa. Věděl, co jsou dožínky a posvícení a dopřál v ty sváteční dny rodině, chase, ale i krajánkovi nebo žebrákovi užít si radosti i odpočinku. Občas si zašel do hospody a z trhu, kam zajel, přivezl každému něco pro radost. Věděl, že na statku může zůstat jen jeden, a proto dal ostatním dětem co nejlepší vzdělání, i když se proto museli všichni uskrovnit a zpomalit zvelebování statku. Těšil se, že synovi, kterému také dopřál školu, předá statek, jaký hned tak někdo nemá, a půjde na vejměnek.

Takový hospodář se skoro děsil toho, jak vede statek jeho vzdálený bratranec. Zdál se mu liknavý, pozdě oral, pozdě sil. Někdy nechal i pole ladem. Ženu si přivezl až odněkud z ciziny. Ta k práci vůbec nebyla a chtěla mít všechno po svém a nóbl. Statek šel vůčihledně dolů. Ale pořád byl bohatý dost a rád se bavil. V hospodě platil za všechny a lidi ho měli rádi. Jenže jací! Rozumní hospodáři mu domlouvali, ale když se jen smál a říkal „já mám peněz dost, dyť jsem se dobře oženil“, mávli rukou, ať si dělá, jak chce. Jenže statek vynášel málo a peněz ubývalo. Netrvalo dlouho a už nezapltil za celou hospodu, žena mu vyčítala, děti vymrzovaly. Začal si půjčovat, dluhy rostly, půjčoval od jednoho, aby zapltil druhému. Taky měl v mládí sen,

že vystrojí holce svatbu, na kterou vesnice nezapomene: kočáry, róby, muzika až z města, sudy vína na návsi, ... a tři dni! Místo toho přišli páni exekutoři a prodali všechno, co zbylo. On šel do obecní pastoušky a nebýt bratrance, který vzal děti k sobě, běžaly by po žebrotě a nádeničily.

Tento příklad říká vše o přístupu dvou odlišných vlád k hospodaření a péči o zem. Jejich odlišnosti se projevují ve vznešeně vedených a odborně zaobalených debatách o vyrovnaném a pasivním rozpočtu a dále i v projevech o péči a radostech, kterými lidé budou zahrnováni. Každý rozumný člověk přece ví, že nemohu vydávat víc, než kolik vydělám, že nemůžu mít všechno hned, že nejdřív potřebuji toto a pak si můžu dopřát tamto. Kupodivu je stále dost lidí, kteří jsou ochotni koupit si tři stovky za pětistovku. Neusmívejte se, je to přesně to, co udělá člověk ochotný si půjčit peníze na vysoký úrok často na něco, co nepotřebuje vůbec nebo na co by za čas našetřil bez ztráty úroků.

Vraťme se k úvaze o rozpočtu. Je nesporné, že proti furiantům stojí dobří hospodáři a v obou skupinách mohou být přehnané výjimky. Šetrný hospodář se může nakonec stát lakomcem, který skrblí i na sobě a žít s ním je trýzeň. Furiant, který to dovede až ke ztrátě gruntu, je taky výjimka. Pro společnost jako celek by bylo ideální, kdyby se pravicoví hospodáři zbavili sklону

k lakomství a levicoví hospodáři přestali rozhazovat peníze, když na to nemají. Levicoví by navíc neměli v lidech pěstovat závist. Ta se totiž dovede rozvinout v třídní nenávisť nejprve namířenou proti nafoukaným bohatým lakomcům – dobře jim tak! – ale pak dál vůči každému, komu se díky jeho nadání a přičinlivosti vede lépe než mně, a nakonec i proti těm, kdo mají víc znalostí a rozumu.

Debata o rozpočtu vedená mezi levicovou a pravicovou stranou středu by měl být dohovor o udržení ekonomické rovnováhy a hledání nejlepšího možného životního standardu.

6. CO SE STANE S VAŠÍM HLASEM

Volby mají svá pravidla. Ta jsou dána zákonem, jsou velmi přesně popsána a říkáme jim *volební systém*. Nás zde zajímá volební systém ČR pro parlamentní volby. Každý by jim měl rozumět, protože hráč, tj. volič, který nerozumí pravidlům, snadno udělá chybu. Dělat chyby se nevyplácí.

První rozhodnutí, které občané při volbách dělají, je, zda půjdou nebo nepůjdou volit. Každý se rozhodne zcela svobodně. Nikdo nikoho nemůže donutit, aby volit šel. Rozhodnutí v této otázce však má své velmi

jasné důsledky, od kterých nás zase nikdo nemůže osvobodit. Pokud někdo jde volit, vysloví svůj názor na budoucnost země, tedy i na budoucnost svou. Může vyhrát a bude spokojen. Samozřejmě, že může být i přehlasován. Ale učinil, co mohl a patrně bude mít v parlamentě někoho, kdo za něj bude upozorňovat, že věci nejsou tak jednoduché a jednostranné, jak to vidí vítězná většina.

Pokud někdo k volbám nepůjde, ponechá na druhých, aby rozhodli o budoucnosti země, a tedy i o budoucnosti jeho. Takový člověk se svým rozhodnutím nic nerozhodovat stává nesvobodným. Budou o něm rozhodovat jiní. Ať se tedy pak pěkně tiše podřídí příkazům, které bude dostávat a nehudruje. Zvolil si, že bude sluhou bez vlivu a názoru. Ve volební místnosti by se hodilo vydávat povolení nadávat na poměry. Ti, kdo by ho neměli, by museli držet pusy. Pro ně by to byl šílený trest, pro rozumné lidi kolem vysvobození od planých řečí.

Volební neúčast má ve volbách značný význam, který si mnoho politikou otrávených občanů asi neuvědomuje, protože by jinak k volbám šli. Náš volební řád je takový, že nevyužitý hlas, tj. hlas toho, kdo nešel volit, je úměrně rozdělen mezi strany, které se dostanou do parlamentu. Nechce-li se vám jít volit, položte si otázku takto: *Chci opravdu dát část svého hlasu straně,*

kteřou bych, kdybych volit šel, nevolil ani v opilosti? Uvědomte si přitom, že volby vždy má dvojí význam: volíme někoho, ale také proti někomu. Pokud je vám zatěžko najít nějakou stranu, pro kterou byste volili, zvažte, zda nechcete říct jasné a rozhodné *Ne!* nějaké jiné straně. Volit proti někomu je jistě méně radostné, než volit pro někoho. Může to však zemi, a tedy i vás, ochránit před něčím, co byste opravdu nechtěli zažít.

Stejný osud stihne také hlas, který dáte nějaké straně, která se nakonec do parlamentu nedostane. Lidé, kteří volí stráničku bez jakékoli šance, mohou mít smysl pro humor a dávají najevo svůj postoj k politice. Považují volby za šaškárnu a navrhují strany jako „Strana houbařů“, „Hnutí za převýchovu chroustů“, „Strana hádankářů“ apod. Sympatická by mohla být jejich koalice „Unie pro smích“. Po volbách tito recesisté zjistí, že je po legraci. Ani nejveselejší, ale odpovědný, člověk takto při volbách nežertuje.

Problém mohou mít voliči, kterým se líbí seriózní program některé menší strany, která se do parlamentu dostat může, ale nemusí. Tito voliči svůj hlas riskují. V tom jim nikdo nepomůže. Bohužel jim na pomoc spěchají agentury pro výzkum veřejného mínění. Jejich odhady jsou někdy docela dobré, ale vždy to jsou odhady a někdy se také agentury naprosto zmýlí. Podezírat někoho je nepěkné, ale za dnešního stavu společnosti

mohou tyto odhady být účinným prostředkem k ovlivňování voleb. Výsledky „výzkumů“ si někdo objedná a dobře zaplatí. Co tedy s tím? Uvědomit si, že hlas pro slabou stranu znamená riskovat ho, a na druhé straně dát hlas velké straně nejvíc podobné mé oblíbené, ale ne dost jisté straně, znamená jistotu, že bude uplatněn a ne rozparcelován.

7. ZACHRÁNCE A VINÍK

Celými staletími se táhne představa, že za všechno může vladař, popřípadě vláda a její předseda. Pokud by to tak bylo, stačilo by vyměnit vladaře či vládu a nastal by blažený stav. V postavách generálního viníka a zachránce je něco symbolického, ale také mystického. Vládne Antikrist, zosobněný vůdce zla, a čekáme na Spasitele, vůdce všeho dobra. Z filosofických a teologických textů víme, co je myšleno. V pohádkách mi takové obrazy nevadí, protože zápas mezi dobrem a zlem skutečně existuje a vypravují-li si lidé o zlém kouzelníkovi, který všechno zaklel a celé království jakoby se zastavilo, takže ten *co do huby nesl, měl ji otevřenou, ale stehno z husy do ní nedonesl*, a pak přišel statečný chlapec, sundal čaroděje z pramene, kde seděl jako ropucha, a *hnedle všechno žilo, takže*

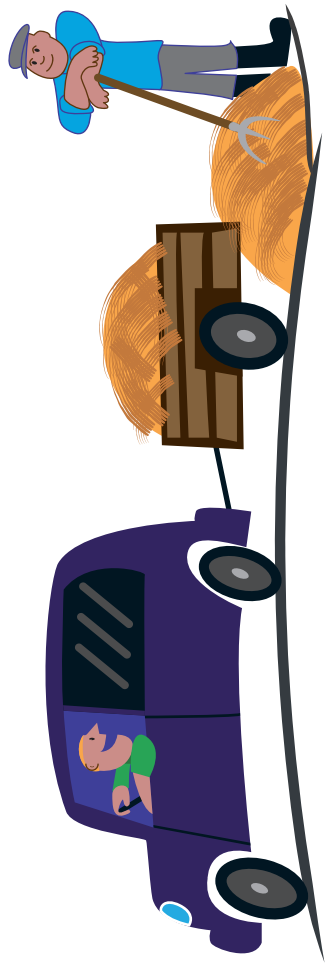
... a ten, co držel stehno z husy, s chutí se zakousl, nejen si to rád poslechnu, ale dokonce si řeknu, že to je v mnohém poučné. Jenže my prožíváme skutečnost, která se jmenuje *dějiny* a v těch to není jako v pohádce.

Položme si pečlivě otázku, za co opravdu může vladař? Může určitě za zlé či hloupé zákony a může za metody, kterými je vynucuje. Může případně za to, že žije tak nákladně, že na ostatní už toho moc nezbude. Ani králové a císařové dlouho nevládli, když to přehnali. Diktátoři se svou krutostí uměli udržet trochu déle, ale nakonec si stejně uřízli větev pod zadkem. Demokraticky zvolený premiér a vláda se při vážných chybách udrží nejdéle jedno volební období. Může však opravdu za všechno sám? Vždy má nějakou, a to dostatečně početnou podporu. Zlo nelze ze společnosti vyoperovat jako malou bradavici. V běžném životě vás nenaštve ani tak premiér, ale nějaký úředník, policajt, pošťák, opravář, hostinský nebo jednoduše soused. Když se podaří vybudovat víru (rozumově zdůvodnitelné přesvědčení to není), že za vše může premiér či prezident, pak ovšem může i za to, že panu Lenochovi slepice baby Břicháčkovy, rozhrabaly záhon jahod. Zvolá známé *No, kde to jsme?!*, ale nenapadne ho opravit plot k Břicháčkovům. Stejně tak ho ve skutečnosti dráždí řeči starého Břicháčka daleko víc než premiérovy. Premiéra na obrazovce

můžeme vypnout. Hluchého Břicháčka nevypnete a je-li na zahradě, nezbyvá, než se spasit ústupem domů.

Tak je to opravdu se vším, ale my, mediálně vymasírovaní, si to nedovedem přiznat. Mluvíme o překot o úplatcích a tunelování. Je to ošklivý stav, ale nezakrývejme si něco ještě horšího. Naše společnost je celá provrtaná malými a většími tunýlky a vypadá jako slímáky a červíky prolezlá houba. To ovšem není politický problém, ale mravní problém. Vychází mi, že hledání generálního viníka je ošklivá snaha zbavit se zodpovědnosti.

Kdybychom stejným způsobem rozebrali možnosti nové postavy v roli premiéra, zjistili bychom totéž. Bez všeobecné podpory ani ten nejlepší nezmůže nic a jeho zklamání voliči řeknou: *To nemá cenu, všichni jsou stejní*. Proč to tak po volbách s mnoha lidmi bude? Protože my zůstaneme stejní. Sebelepší premiér nepřijde vyplést plot k Břicháčkům ani vymalovat místní školu, uklidit park před radnicí, atd. Zodpovědní občané by měli vědět, že stav země se odvíjí od stavu společnosti, a její stav je dán morální kvalitou každého z jejích členů.

Hoděte mi tam ještě pár argumentů!

8. ROZVAHA A NEROZUM

Ve volbách volíme představitele státu, kteří za nás budou podepisovat mezinárodní dohody, připravovat návrhy zákonů, starat se o chod státního aparátu a před celým světem budou vizitkou naší kulturnosti. Pro nás budou elitou a vzorem, což je obzvlášť důležité pro děti a mládež. Vybrat vhodné lidi není jednoduché. Vyžaduje to zkušenost, znalost, dostatek informací, rozvahu a hodně přemýšlení. V naší politické situaci mi někdy úkol správně volit připadá jako volit královnu krásy na základě shlédnutí filmu „Noční boj černochů v tunelu“. Nevíte, kdo je kdo, mydlí se každý s každým, občas se zaleskne chrup nebo bělmo oka, ozývají se různé skřeky, kvílení a někdy smích, ale nevíte, kdo se to ozývá. Jediné, co po čtyři týdny trvajícím filmu víte, je, že tam nebyla žádná žena a královnou krásy bude muž. Přesto existují a jsou známa určitá pravidla o rozhodování o lidech a kritéria výběru a je dobré si je připomenout.

Jak kandidáty posuzujeme? Nejdříve si při setkání s člověkem uděláme první dojem. Ten nás dost ovlivní, ale nesmíme na něm skončit. To, že se mi líbila kravata pana A, šaty pana B, či kostýmek paní C není rozhodující, protože nejde o módní přehlídku. Stejně nepodstatné je, že paní D či pan E mají krásnou postavu. Nevybíráme

královnu krásy ani soubor manekýnů. Nikdo z nich na práci v parlamentu nebo ve vládě nebude mít, pokud nebude mít v pořádku mozek. Ten je uzavřen v hlavě a není vidět.

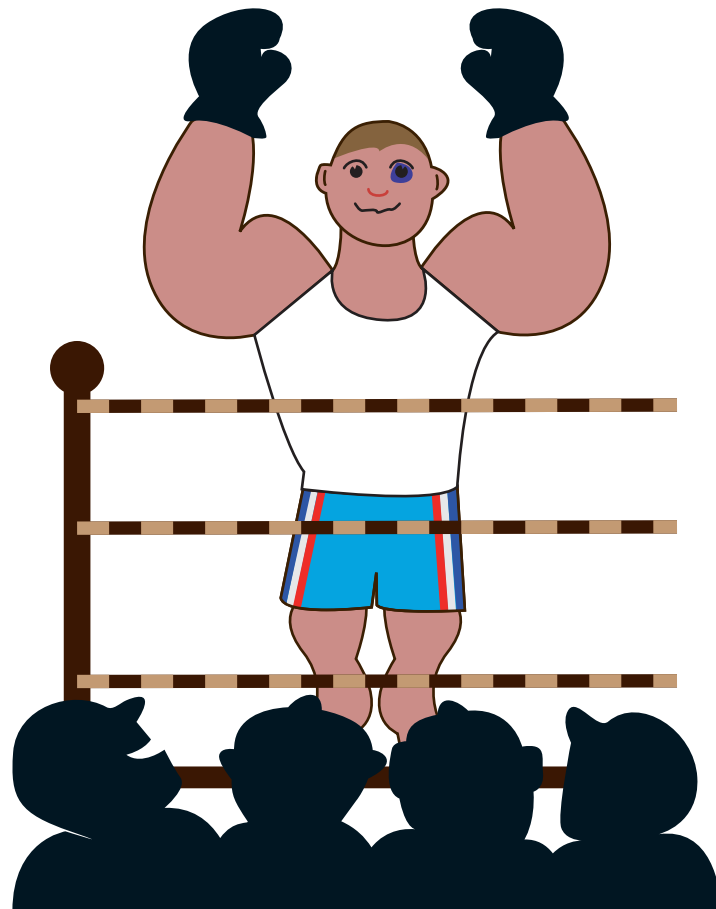
Můžeme se opřít a zajímat o to, co kdo z kandidátů umí. Oblíbení, široce známí zpěváci nemusí být vhodní, protože volíme parlament a ne pěvecký sbor. Herci mohou mít výhodu v tom, že by státníky mohli alespoň hrát, ale oni jimi mají být. Kandidáti z řad populárních sportovců bývají lidé vytrvalí a pohotoví, ale ani to samo o sobě nestačí. Nevybíráme reprezentaci pro olympiádu ani pro mistrovství světa. K těmto omylům při nedomyšlené volbě patří i hlas pro politika, který nás umí pobavit a rozesmát. Nevolíme ani krále komiků ani národní cirkus.

Blízko těmto případům může být neblahá volba založená na tom, že už se prostě nechci dívat na ustaranou tvář politika A, kterou vidím už léta každý večer v televizi. Chci něco nového, a proto zvolím kandidáta B. Tímto rozhodnutím mohu vyloučit ze hry velmi schopného a zkušeného člověka v podstatě z rozmarnosti. Volby nejsou výběrem módního kloboučku. Volíme představitele státu.

Při rozumném posuzování potřebujeme posoudit dosavadní práci představeného kandidáta. Při tom si musíme být vědomi, že každý člověk se v životě dopustil

nejedné chyby a neodmítnout člověka, který vykonal spoustu dobré práce a jednu malou zpackal. Měli bychom posoudit, zda v jeho projevech nejsou logické chyby, zda říká vždy totéž (tj. nekličkuje a nelže). Hlavně si však udělat jasno o rozdílech a shodách jeho a mých názorů.

Protože nyní mluvíme o parlamentních volbách, musíme si uvědomit, že nevolíme jednotlivce, ale politické strany. Úloha lídra je velká, protože právě ten nejvýrazněji reprezentuje svou stranu. Nelze ji však přecenit. To, že se nám, a třeba oprávněně, líbí pan Q, protože je rozumný, prozíravý, dovede věci vysvětlit a obhájit, může znamenat, že k němu dostaneme přibaleny také pány K, L, M, N, O, P, o jejichž zdravém úsudku lze s úspěchem pochybovat. Pak nás nesmí překvapit, že náš rytíř Q padne za oběť přibaleným trpaslíkům, kteří ho ve straně přehlasují. Jen v jediném je postava lídra jasným kritériem. V případě příliš silně vládnoucího lídra, nebo dokonce lídra, jehož jména je užito v názvu strany, jde o stranu vnitřně málo demokratickou nebo i vyhraněně autoritářskou.

9. PŘEDVOLEBNÍ KAMPAŇ

Předvolební kampaně jsou dobou vystupňovaných politických debat na veřejnosti. Politici horlivě jezdí a pracují na získávání hlasů. Nemluví se skoro o ničem jiném než o volbách. Jako by se život a práce odsunuly a zastavily. V zemi, kde se volby konají každou chvíli jako u nás, jsou občané nuceni k obrovským ztrátám času. Volební kampaně jsou navíc drahá záležitost, na kterou všichni přispívají, protože část peněz jde ze státního rozpočtu. Volby jsou ovšem pro demokratickou společnost nutné a destabilizovaná společnost se při nich stále víc ochuzuje a, bohužel, i stále víc destabilizuje.

Spořádaná volební kampaň by měla voličům přinést potřebné informace pro jejich volbu. Už to, že mluvíme o *předvolebním boji*, ukazuje, že informace budou zkrslené a že je získáme spíše tím, že se politici v zápalu boje odhalí. Předvolební boj, bohužel, není věcný dialog. Jednotliví účastníci se před nás nepostaví tak, že spolu budou mluvit o problémech, které nás všechny tíží. Nebudou stavět názor proti názoru, argument proti argumentu. Ani v nejmenším nepřiznají, že ten druhý tomu rozumí lépe a má pravdu. V předvolebním boji jsme spíše svědky toho, že se politici a za nimi stojící novináři vzájemně tupí a zostouzejí. Předvolební zápasníci ve stále volnějším stylu užívají divné

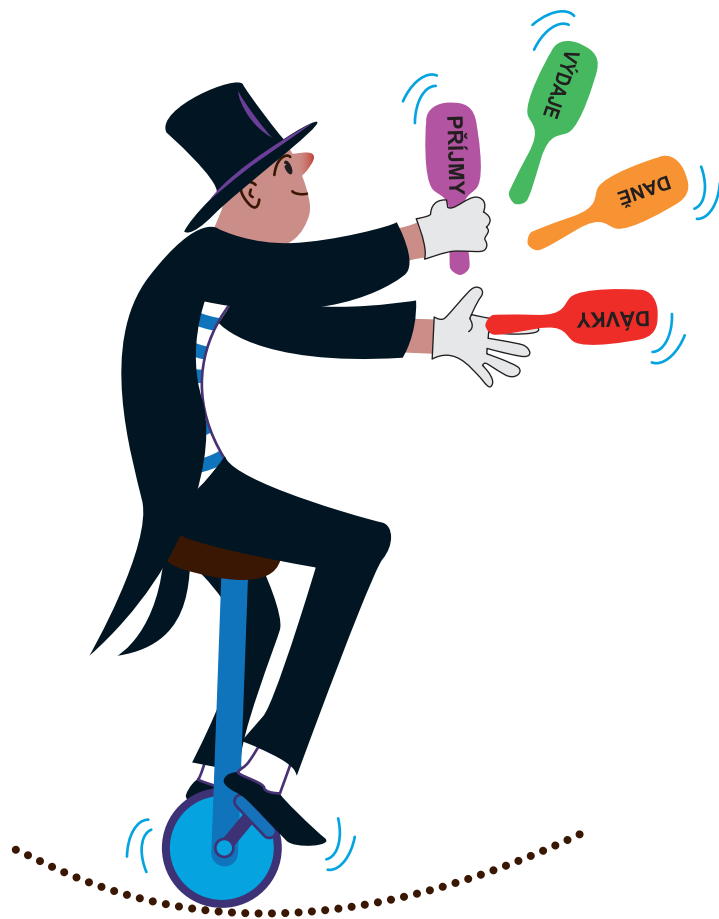
podpásově údery a chvaty, házejí blátem a hnojem, že to, s prominutím, prosmrdí celé ovzduší. Měli bychom si zachovat klidný úsudek. Jistě je třeba přihlédnout k tomu, když je někomu dokázáno, že se dopustil podvodu, propadl korupci apod. Ale právě tak, jako soud nevynese rozsudek na základě toho, že paní Žížalová něco říká o paní Chroustové, ale vyslechne paní Chroustovou a svědky, neměli bychom my odsoudit politika A, protože o něm noviny napsaly něco hrozného. Měli bychom také rozumně uvážit, zda něco takového je vůbec možné. Dnešní svět guinessovských rekordů má tendenci věřit těžce přehnaným senzačním zprávám. Je spíše důležité si všimnout toho, že tam, kde chybí věcné argumenty, začínají se používat nadávky. Neváhám říci, že co v myslí, to na jazyku. Jestliže někdo chrlí bláto na druhého, nemá co rozumného říct, neboť jeho hlava je plná bláta.

Určitě se vyplácí pozorovat a posuzovat navržené kandidáty, nestačí si jen o nich číst. Novináři dovedou udělat z ošklivého opičáka pohlednou ženu a z krásné princezny v několika krocích stvoří hrbatou trpaslici. Toto jejich umění je umožňováno tím, že čtenáři a diváci televize nemyslí. Je to docela jednoduché. Představte si článek o tom, že paní XY byla už před válkou předmětem zájmu gestapa. Hned po obsazení byla jím kontaktována a několik měsíců byla účastna

hovorů o významných antifašistech, z nichž mnozí byli později zatčeni. Poté se pravidelně až do konce války stýkala se sadistickými příslušníky SS a byla přítomna mnoha jejich válečných zločinů, při nichž pomáhala. Odporná bytost. Skutečnost ovšem byla taková, že paní XY byla na seznamu potenciálních vůdců odboje, byla ihned zatčena, tvrdě vyslýchána a když nikoho neprozradila, poslána do koncentráku, kde v závěru války byla přidělena ke komandu, které odnášelo mrtvé po hromadných popravách. Autor článku se bude hájit, že vše, co napsal, je pravda a za to, že čtenář to chybně pochopil, nemůže. Tento pro názornost přehnaný příklad je ovšem dobrou ilustrací jedné z metod manipulace.

Jinou metodou jsou nezaručené zprávy. Všechny zprávy, ve kterých se vyskytne slůvko *prý*, jsou v podstatě drby a pravděpodobně pomluvy. Další metodou masáže veřejnosti při zachování formální pravdivosti je rozpor mezi palcovým titulkem a textem zprávy. Titulek: *Učitelé opět mohou fackovat žáky* uvádí zprávu, že učitelé, kteří se adekvátně brání při napadení žáky, nebudou trestně stíháni.

Při četbě novin a sledování medií je dobré zůstat kritický a klidný. Narůstající bulvárnost médií je totiž působena tím, že média neslouží k informování, ale jsou výdělečným prostředkem. Proto říkají to, co lidé rádi čtou a co chtějí slyšet. Nepatřím k těm, kdo

používá argument *bylo to v televizi, napsaly to noviny*. Jsem demokrat, a proto odmítám médiokracii. Byl bych velmi rád, kdyby pracovníci médií před volbami vyslovili své názory, ale aby přitom neztratili svou profesionální čest.

Největším nebezpečím předvolební kampaně jsou reklamní triky billboardů. Jak pracuje reklama? Reklama působí tak, že je nám znova a znova nabízeno určité zboží. U běžné komerční reklamy jsem upozoroval, že čím je větší, tím problematičtější je nabízené zboží, čím větší slevy a výhody, tím větší šmejdý a podfuky. Nemyslím, že je pro společnost šťastné, když si opatří politika ověšeného výhodami, který je však jen na jedno použití. Podstatou reklamní manipulace je, že vidíme reklamu tak často, až se nám v podvědomí značka propojí s určitým typem zboží. Jednáme pak jako Pavlovův nacvičený pes. Když se rozsvítí červené světlo, slintá. Když se rozsvítí zelené, počurá se. Když pak jde k volbám, zvolí pána s husou na talíři. Pokud se vám zdá, že se vám něco podobného nemůže stát, buďte dvojnásob opatrní. Budete-li stále kolem sebe slyšet jedno jméno, najednou je sami vyslovíte a začnete opakovat.

Toto nebezpečí ještě vzrůstá podivným tlakem průzkumů veřejného mínění. Pokud se ukáže, že nějaký jogurt letí, kdekdo ho zkusí. Nemá pro to žádný

důvod, ale když to tolik lidí chválí, zkusím to taky. Jenže ve volbách nejde ani o nákup jogurtu, který vyližete za čtvrt hodiny anebo ho ani nedojíte, ani o nákup pracího prášku, který spotřebujete za měsíc. Rozhodujete o premiérovi, vyližete si to až do dna a budete to jíst celé čtyři roky.

Výsledky průzkumů veřejného mínění jsou dnes velmi oblíbené a používané. Při práci s jejich výsledky však uvažte, že

- mohou být objednány. Agentura funguje jako najatý lhář popř. i „politický vrah“,

- mohou být tak neúplné nebo neprofesionální, že jsou zkreslující. Když při náhodném výběru respondentů bude náhodou převaha šestnáctiletých, dopadne anketa zcela jinak, než kdyby většina odpovědí přišla od lidí kolem čtyřicítky. Ale hlavně uvažte, co byste udělali, kdybyste se dozvěděli, že 61% lidí se kloní k tomu, že je dnes hezky a pouze 39% tvrdí, že je ošklivo. Přidali byste se k většině, nebo byste se podívali z okna a na teploměr?

Závěrem této úvahy bych rád vyslovil jeden svůj závažný názor. Každá společnost a naše dnes zvlášť potřebuje dohodu a ne konfrontační hádky. Proto se kloním k těm, kdo se nehádají.

10. PROGRAMY A STRANY

Při rozhodování o tom, koho volit, by člověk čekal, že se rozhodne podle volebních programů. Teoreticky to tak má být, ale prakticky to nejde. *Rozhodněte se na základě volebních programů*, je hraběcí rada. *Nehleďte na volební programy*, je zjevný nesmysl. Tak co s tím?

Nejprve se podívejme, co je tak obtížné na posuzování volebních programů. Voliči, kteří pracují, vedou své domácnosti, starají se o děti atd. nemají dost času všechny programy prostudovat. Je jich mnoho a jsou dlouhé. Mnohé části programu běžný člověk, ale i široce vzdělaný člověk úplně posoudit nemůže, protože nikdo není odborníkem ve všech oborech, kterých se programy dotýkají. Dalším problémem je, že programy nejsou psány tak, aby ukázaly, co bude daná strana dělat, ale tak, aby získala voliče.

Tvůrci programů vědí, že rozsáhlé volební programy více méně nikdo nebude číst. Číst a studovat je budou politikové z jiných stran, odborníci, jakými jsou především politologové a sociologové, a novináři. Odborníci na jednotlivé profesní otázky budou číst to, co se jich týká. Odborníci a novináři by nám ostatním běžným lidem měli **nezávisle** a **objektivně** volební programy rozebrat a srovnat. Na to, jak tyto skupiny lidí

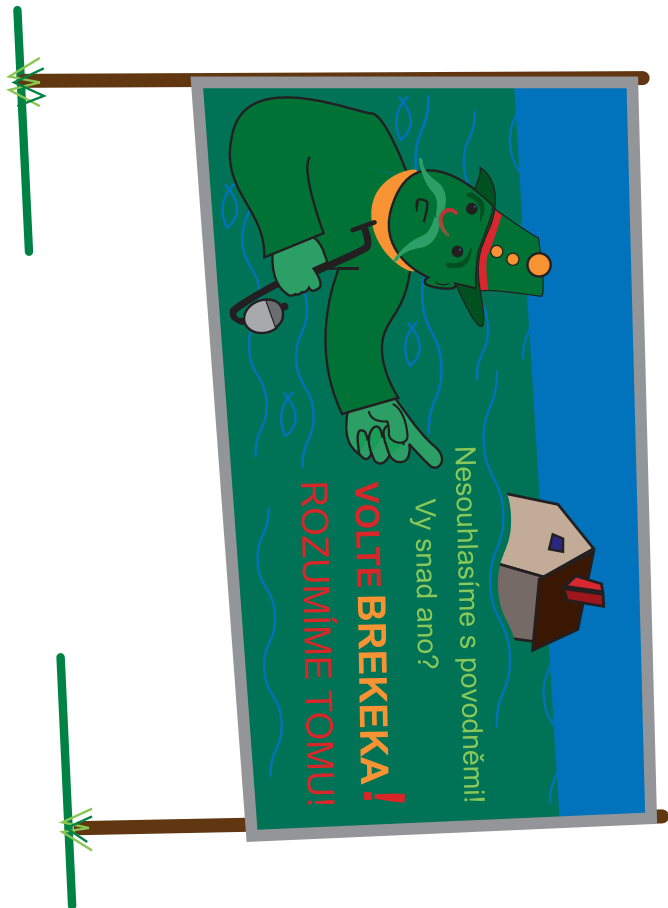
odvedou svou práci odvisí především kvalita a dokonce možnost rozhodování voličů, ale dokonce i výsledek voleb. V případě, že tito lidé zaujmou pozice stran a vstoupí do volebního boje, nejsou pro rozhodování odpovědného voliče moc platní.

Strany samy vědí, že dlouhý program na mnoho lidí nezabere a vedle něho mají různě udělaná propagační shrnutí. S těmi už běžný občan nějak pracovat může. Taky je zpravidla jako velmi osobní oslovení každý dostane do schránky. Protože ani tyto krátké texty mnozí nepřečtou, má každá strana pár úderných hesel a billboardy. Billboardy a plakáty odhalují celou podstatu předvolební kampaně. Je to velký trh, na němž se nabízí zboží. Billboardy jsou reklamní akce.

Nyní se podívejme, jak s těmito třemi druhy informací můžeme zacházet.

Volební programy

První, co může každý posoudit, je, zda program není nějak neúplný. Programy některých stran jsou totiž přitažlivé tím, že podrobně a docela dobře řeší některý z velkých problémů, který se týká skoro všech lidí. Chyba je v tom, že nemyslí na nic jiného, nebo na to myslí málo. Když by taková strana vyhrála, zjistilo by se náhle, že kromě svého úseku by měla řešit i všechny ostatní a určitě by to těžko zvládala.

Uvedu přehnaný příklad. Strana, která by se zaměřila na problém autobusové dopravy, by byla mnoha lidem sympatická. Vláda této strany by asi zvládla i řešení železnic a dopravy vůbec, ale nevěděla by si rady se zdravotnictvím, školstvím, justicí atd. Byla by to nedobrá vláda.

Nejčastějšími případy neúplného programu jsou programy stran silně zaměřených na určitou dílčí skupinu obyvatelstva. Uvedu opět přehnaný příklad. Představme si stranu zdravotně postižených občanů. Je jasné, že zdravotně postižení musí hájit své zájmy. Ale není dost dobře možné, aby při vítězství takové strany byly všechny otázky řešeny ze zorného pohledu jejich členů a vždy v jejich prospěch. Jakýkoli zcela jednostranně pojímaný program je nebezpečný v tom, že nadřazuje dílčí zájmy prospěchu celku. Strany s takto neúplnými nebo jednostrannými programy se jako malé strany mohou dostat do parlamentu. Opakují, že je dobře, když někdo hájí zájmy menšin. Při parlamentním rozhodování to ovšem přináší silný moment nejistoty. Poslanci malých stran paradoxně rozhodují o všech výsledcích hlasování. To destabilizuje politickou situaci, vyvolává nejistotu v koaličních vládách, které bez jejich jednoznačné podpory jsou slabé, a přináší do politického dění zvýšenou možnost korupce a vydírání. Bylo by daleko sympatičtější,

kdyby představitelé podobných skupin voličů hájili zájmy svých lidí uvnitř významných stran, a to podle svého přesvědčení buď pravicových nebo levicových.

Dalším kritériem pro posouzení programů je, zda jsou nebo nejsou dobře srozumitelné. Program, kterému nejsem s to porozumět, protože je zmateně a nesrozumitelně napsán, bych sotva mohl podporovat. Jestliže někdo nedovede věci vysvětlit a logicky seřadit, nebude schopen je řešit. Také rozvlácnost, mnohomluvnost nebo dokonce užvaněnost programu prozrazuje, jaké hlavy ho stvořily. Dáme-li si víc práce, můžeme posoudit logickou bezrozpornost a reálnost programu. Nevěřím v kulaté čtverce, a proto se vyhýbám lidem, kteří mi je nabízejí.

Krátké verze programů

Tyto většinou hodně familiárně napsané texty jsou pro voliče obtížné proto, že si bývají velmi podobné. Když si člověk rychle čte jeden po druhém, má dojem, že si má vybrat jedno z několika bílých vajec. Je to dáno tím, že všichni, voliči i politici, vědí, co je v nepořádku, a proto se o tom ve všech programech mluví. Už delší čas se v programech po celé Evropě mluví o morálce, rodině a stále víc o korupci. Dobrých dvacet let se dočteme v programech, jak to která strana, bude-li ve vládě, vyřeší. Situace je stále horší.

Prvým vodítkem pro výběr je věcnost. S programem sestaveným z úplných samozřejmostí sice lze souhlasit, ale nelze ho použít, protože nic neřeší. Zda strana s takovým programem něco řeší, se dá ověřit nahlédnutím do jejich úplného programu. Podstatnou informací o politické straně může být, zda shrnutí je pouze zestručnění velkého programu s vypíchnutím nejdůležitějších dílčích bodů, nebo je výkladem celkového ideového směřování. Důležité je to proto, že takový ideový výklad ukazuje, k čemu daná strana směřuje dlouhodobě, jinými slovy, zda má politickou vizi a uvažuje s dlouhodobým cílem. Program složený z aktuálních bodů působí sice věcněji, ale odhaluje autory jako politiky, kteří myslí (jen) v rámci jednoho volebního období. Krátkozrace pragmatický politický program není pro vývoj společnosti výhodný, protože není jasné, co dál. Programy úderně heslovité trpí vším, co je typické pro billboardy.

Billboardy

Billboardy jsou nejsilnějším nástrojem v před-volebním sebe-představení politiků. Zde uvedu jen tři skutečnosti, na které je dobré se zaměřit. Prvou z nich je, že z hesel vůbec není jasné, jakými cestami a metodami má být slib hesla naplněn. Mohlo by být docela lákavé sáhnout po programu s několika hesly

typu: *Zajistíme nepočmárané zdi, ticho a bezpečí na ulicích, klid v noci* apod. Nevíme-li však, jak to daná strana zařídí, mohli bychom být překvapeni, až by vyšel zákon, který pošpinění zdi bude trestat smrtí a noční klid bude vynucen zákazem vycházení po osmé večer a před šestou ráno.

Druhou skutečností je přeháněná familiárnost. Na billboardech nám budoucí premiéři občas tykají a podepisují se křestním jménem. Někomu to může zaimponovat. Měl by však uvážít, co se stane ve vrátnici ministerstva, až tam řekne: *Já jsem nákej Suchohříbek z Kozolup a přišel sem za Ferdou na kus řeči*. Skoro s jistotou lze předpovědět, že zasáhne ochranka. Kdyby takový kámoš docílil, že přijmou k předání malou pozornost, domácí syrečky a lahvinku slivovičky, je málo pravděpodobné, že by doputovaly do ministryny pracovny.

Za třetí je třeba být opatrný na politickou stranu, jejíž předvolební hesla jsou formulována tak, aby se dala skandovat, nebo se z nich skandovaná hesla mohou udělat. Starší z nás si pamatují na skandující dav v rukách demagoga. Mladší, kterým závidím, že tuto zkušenost nemají, vřele doporučuji, aby se o tom poučili v knížkách a filmech. Nepřál bych jim, aby si tuto zkušenost museli udělat.

Volební kampaně mají ráz velkých ohňostrojų.

Strany vystřelují gejzíry různobarevných rachejtlí, které celkem rychle vyhoří a zhasnou. Zůstane po nich dusivý zápach střelného prachu. Když se pak rozptýlí čmoud, změní se nádhera ohňostroje v ubohé smetiště poseté prázdnými obaly a ohořelými zbytky. Naštěstí se při opětovném pohledu vzhůru objeví odvěká světla hvězd, které se pohybují a seskupují podle neproměnitelného řádu, který je obrazem řádu mravního.

Zkušení ohňostrojci ovšem vědí, že svůj tyátr mají uzavřít ohlušujícími petardami, a proto pár hodin před skončením kampaně vystřelí skandální obvinění protivníků. Ti se objeví v apokalyptickém záblesku, který na pár vteřin ukáže tajemné provazce spiknutí vedoucí do ďábelského centra někde v Tramtárii, odkud je řízena armáda mocnosti, která nás spolkně jako malinu. Na takový klip se už napadený politik nemůže ozvat, protože je odpískán konec zápasu. Taková petarda otřese už ustálenými názory voličů a uvede společnost do panického strachu nebo aspoň znovu do zmatku. Protože panika je davová psychóza, jdou k volebním urnám lidé ve stavu psychického vyšínutí a v něm mají rozhodnout budoucnost země. Lékem tu je studený náčinek na čelo a otázka, zda je vůbec předložená konstrukce možná, jak je podložena důkazy atd.

11. MALÉ ZOPAKOVÁNÍ POČTŮ

Každý z nás určitě v životě slyšel výroky jako *Musíš si to umět spočítat, To sis měl spočítat předem, S tím jsem nepočítal, To jsem se přepočel*. Počítání patří k rozhodování jak nevěsta ke svatbě. Není bez zajímavosti, že i v neekonomických hovorech o společnosti a politice používáme slov známých z matematiky, *rovnost a nerovnost* a krásné české slovo *poměry*. Záměrně jsem v názvu kapitoly neužil slovo *matematika*, abych dal najevo, že postačí jednoduchá aritmetika, které běžně říkáme kupecké počty.

Ještě než se pustíme do opakovacích příkladů pro přípravu na volební zkoušku, musím říct, v čem vidím to nejcennější na matematice. Matematika je nezvratně a natvrdo platná pro všechny. O výsledku rovnice není možné vést debatu a dohadovat ho pomocí politického kompromisu. Jedna a jedna jsou dvě. Nelze se dohodnout, že to jednou budou tři, podruhé jen 1,7. Stejně tak jsou pětistranný trojúhelník a kruhový čtverec pitomost. Zcela stejně je fakt faktem, tedy objektivní daností a nelze ho pominout. Velkým nešvarem je psát komentáře bez uvedení komentovaného faktu.

Při volbách musíme umět spočítat řadu věcí, ze kterých vyberu jen pár ukázek.

Úloha 1

Představme si rodinu, která má dvě děti, 15 a 17 let, a celkový příjem 30.000 Kč za měsíc. Co pro ně znamená, když si půjčí na čtrnáctidenní dovolenou u moře 60.000 Kč. Banka má 15% úrok a půjčka je na dva roky. Cena dovolené bude o úrok 13.770 Kč vyšší. To není zrovna výhodné.

Co to znamená pro příští dva roky? Jejich rozhodnutí a radost z dovolené znamená snížení jejich příjmů o 3.100 Kč, které budou splácet bance. Tato částka má dvě složky: vrácení dluhu a úrok. Na úrok připadá $13.770 : 24$ (měsíců) = 574 Kč. Co byste řekli o vašem zaměstnavateli, kdyby snížil váš plat o tuto částku? Že je ... Takto si to musíte říct sám.

Ve státní rozpočtové politice je to zcela stejné jako v případě této rodiny.

Úloha 2

Tento příklad ukazuje, že výroky, v nichž řečník mluví o průměrech, jsou pravdivé jen aritmeticky, ale nevystihují skutečný stav věcí. Představme si podnik, který při nabídce zaměstnání uvede, že průměrný plat zaměstnanců je 23.750 Kč. To je docela lákavý plat. V podniku pracuje celkem 100 lidí. 50 zaměstnanců má plat 15.000 Kč, 25 bere 20.000 Kč, 15 dostává 25.000 Kč, 5 lidí v laboratořích bere 50.000 Kč a 5 lidí ve vedení

má 100.000 Kč. Snadno si uděláme tabulku:

Počet a % zaměstnanců	50	25	15	5	5	Celkem
Výše platu Kč	15.000	20.000	25.000	50.000	100.000	100
Vyplacené platy celkem Kč	750.000	500.000	375.000	250.000	500.000	2.375.000
Průměrná mzda Kč						23.750

Z té je jasné, že 50% zaměstnanců má plat 8.000 Kč pod průměrem, že 75% zaměstnanců je pod průměrem, že tedy jenom 25% je nad průměrem a 15% jen o 1.250 Kč.

Úloha 3

Jde o konkrétní příhodu ze života. Paní, která žije ve větší vesnici, má dvě děti a je v penzi, si stěžovala: *Kde to jsme?! Dvacet let po revoluci!! Za komunistů bylo máslo za 10 a dneska stojí 35 – nebo vepřový! Bylo za 42 a dneska chtějí 100.*

Zeptal jsem se, jaký měla plat a jaký bere důchod. Její plat v 80. letech činil 2.920 Kč a dnešní penze činí 12.750 Kč.

Vypočítal jsem s ní celkem jednoduchý slovní příklad.

Kolik másla a vepřového masa si mohla koupit dřív a teď?

Nyní	$12.750 : 35 = 364,2$	$12.750 : 100 = 127,5$
Tehdy	$2.920 : 10 = \frac{292,0}{72,2}$	$2.920 : 42 = \frac{69,5}{58,0}$
Odečteme		

Paní si tehdy mohla koupit o 72 másel nebo o 58 kg vepřového méně než teď.

Přemýšlel jsem, proč si stěžuje. Důvody mě napadly dva. Jeden je, že je o 30 let starší a má spousty běžných potíží spojených se stářím. Jistě se jí vede v tomto ohledu hůř než když jí bylo pětáctýřicet. Druhý je ten, že myslí zkratkovitě. Něco jí naštvete a nadává. Asi to dělá vždycky. Kdyby měla místo jazyka kolt, byla by velmi nebezpečná. Přitom je to hodná ženská.

Úloha 4

Příklad je opět vybrán ze života a ukazuje, že jsou naopak lidé, kteří dovedou velmi dobře počítat. Muž, který měl 20.000 Kč čistého a v danou chvíli pobíral 10.000 Kč jako podporu v nezaměstnanosti, mi řekl: *Uznejte, že bych byl hlupák, kdybych vzal práci za 12.500 Kč čistého.* Jeho výpočtu rozumím, postojí rovněž. Že je amorální, jsem dotyčnému nevysvětlil. Nemohl pochopit, že dává přednost tomu, aby mu

druzí dávali 10.000 Kč, než aby on k prospěchu celku přispěl nějakou prací. Takovou oběť nemůže nikdo žádat. Protože argumentoval tím, že za plat 17.500 Kč by pracovat šel, vyprávěl jsem mu známý rozhovor B. Shawa s krásnou herečkou. Na parníku z Ameriky do Evropy si k němu sedla herečka z Hollywoodu. Bavili se a dotkli se otázek morálky. Najednou se jí Shaw zeptal: *Vyspala byste se se mnou, kdybych vám dal milion dolarů?* Po malém váhání odpověděla, že za milion ano. Zeptal se: *A vyspala byste se se mnou, kdybych vám dal deset dolarů?* Herečka zrudla a pravila: *No dovolte, za koho mě máte?!* Shaw zvedl obočí: *To už jsme si vyjasnili, teď se handrkujeme o cenu.*

12. SPOLEČENSKÝ RÁMEC VOLEB

Volby se vždy odehrávají za určité politické situace a společnost je vždy v určitém stavu. Obojí spolu úzce souvisí. Je tedy třeba mít svůj názor na tento kontext. Konec konců jde vždy o to, že jsou věci, které mi vadí, a proto si přeji jejich nápravu, a věci, které mi vyhovují, a proto si přeji, aby zůstaly zachovány. Při každých volbách se hodně mluví o tzv. žhavých tématech. To jsou problémy přitažlivé, většinou považované za chybně řešené a silně kontroverzní. Z nich se vychází

při formulaci hlavních bodů programů a o nich se pak debatuje. Taková právě vystupující témata bývají buďto hodně dílčí, i když naléhavá, jako např. problém státních maturit, nebo problémy zástupné, na které je svedena pozornost, zatímco skutečnými problémy se politikové nezabývají, protože si s nimi už léta neporadili. Bývají to témata, na kterých je možno získat přízeň. Takovým tématem je např. otázka restitucí církevního majetku. I v jejím rámci se nemluví o tom podstatném, protože poukaz na převody majetku stačí k vyvolání velké nevole. Že jde ani ne tak o majetek církve, ale o její svobodu, resp. o státní dohled nad její činností je upozaděno.

Takový přístup k předvolebním debatám zákonitě činí volby něčím krátkodobě pragmatickým a zároveň povrchním. Volby však ve svých vzdálenějších důsledcích ovlivní společnost na dlouhou dobu. Proto je třeba pochopit podstatné problémy společnosti a hlavně jejich příčiny. Je nábíledni, že tím, co nám všem tak hrozitánsky vadí, je mravní stav společnosti, a proto bychom měli hledat program, který bude chtít budovat občanskou společnost a bude tedy nesen úsilím o výchovu a vedení k odpovědnému občanství. Přitažlivým by mohl být např. program, který by lidem pomáhal, aby byli dobrými sousedy, věrnými životními partnery a spolehlivými spolupracovníky.

Žijeme, bohužel, v době nebezpečné krize politiky. Pro rozhodnutí, jak přistoupit k volbám je opět třeba nahlédnout jednoduchý základ daného problému. Existují v podstatě dva přístupy k politice. V prvním jde o zájem o obec, *polis*. V takovém případě je rolí politiky hledání a prosazování rozumného. Politici tohoto názoru považují morálku a rozumnost za pragmatické, tj. vedoucí k cíli, kterým je vzdálený, možná i nenaplnitelný ideál, k němuž se chtějí přibližovat. Proti nim stojí politici, kteří v politice vidí nástroj k dosažení a udržení moci a následně i majetku a různých výhod. Jejich zájem je zaměřen na sebe samé a své nepostradatelné stoupence. Tito pragmatičtí a poziční politici podřizují morálku svým zájmům, za mravné dokonce považují to, co jim přináší prospěch. Hlavně to však jsou ti, kdo způsobují, že se ustálilo přesvědčení, že *politika je svinstvo*. Jejich politika jistě ano, ale k politikům nepatří jen Machiavelli, ale také Sokrates. Myslím, že opravdovými státníky jsou pouze ti, kdo skutečně staví na hodnotách a neredukují člověka na bytost toužící po moci a požitcích, a která nemyslí dál než na dosah svého biologického života.

Kdybych našel v některém programu, ať levicovém či pravicovém tento ušlechtilý charakter, zařadil bych ho do užšího výběru. Kéž by se tam vždy dostal, alespoň jeden.

Z těchto úvah mi vyplynulo, že žádné volby nejsou jen povrchově politické. Jsou vždy především volbami mravními a z určitého pohledu jsou jakýmsi vyznáním víry. Na jedné straně stojí ti, kdo věří v mravní hodnoty jako slušnost, čest, odpovědnost, poctivost, pravdivost a také v primárnost dobra. K tomu se hlásí a jsou ochotni se pro to nasadit a obětovat. Na druhé straně jsou lidé, kteří „uvěřili“ v konzumní hodnoty úspěchu, prospěchu a moci. Uprostřed mezi nimi stojí dlouhá škála lidí, kteří jsou polovičatí. Přes všechny možné obtíže, jaké to v životě přináší, se kloním k těm, kdo věří v pevnost morálního řádu jako základu společnosti, protože u nich vidím naději a odvahu k budoucnosti.

13. HISTORIA MAGISTRA VITAE

POUČME SE Z DĚJIN

Každé volby jsou součástí dějin. Konají se za situace, která nějakým způsobem vznikla, ale také dlouho vznikala. Při rozmyšlení o tom jak volit je dobré se ohlédnout. Naše doba a hlavně mladí lidé trpí nedostatkem historických vědomostí. Dá se říct, že mnozí voliči mají jen svou zkušenost a dějiny se pro ně dělí na malou část, kterou si pamatují, a obrovskou dobu nějaké dávnověkosti, kde se bez ladu a skladu

vynořují nějaké bytosti jako Marta Gottwaldová a Věstonická Venuše, Valdštejn a generál Ludvík Svoboda, Dr. Horáková a panna Orleánská, které si pomocí internetu nějak propojují podle nahodilé podobnosti. Výsledkem pak je, že k volebním urnám přicházejí lidé ne dost zkušení a dokonce naprosto nezkušení a nepoučení. Dějiny se pochopitelně nemohou do písmene opakovat, protože ani po úspěchu Strany baroka, která by měla ústavní většinu, nezačneme nosit paruky a tím méně nezačne hrozit třicetiletá válka. Stejně tak se nemůžou vrátit Gottwald nebo Husák. Zároveň je ovšem pravda, že se v dějinách opakují určité vývojové linie a jakési situační rámce, ze kterých je dobré se poučit.

Ve světových dějinách jsou popsány nástupy diktátorů jako byli Hitler a Mussolini, z našich dějin známe 25. únor 1948, 21. srpen 1968 a jiné důležité dějinné okamžiky. Určité podobnosti takových situací se situací právě konaných voleb nesporně musíme brát vážně.

Únoru předcházela na podzim 1947 velká vykonstruovaná aféra na Slovensku. Významní představitelé pravicových demokratických stran byli osočeni z vazeb na členy fašistických stran, které byly po válce zakázány. Akce byla úspěšná a vyřadila ze hry obávané protivníky KSČ. Těsně před únorem 1948

**Víš Klémo, ty volební kampaně stojíš děsně peněz. Nemoh'š bys je, když jsi teď vyhrál, zrušit a za ty prachy třeba...
... třeba postavit hromadný ubikace pro ty, který by nějaký volby zase chtěli!**

vznikl spor o způsob obsazení deseti velitelských míst policie. Ministr vnitra je ze své funkce jmenoval, aniž by to podle zaběhnutého úzu konzultoval ve vládě. Nepřestoupil psaný zákon, ale jednal svévolně. Po převzetí moci byli potenciální vůdci opozice souzeni v politických procesech podle nově stanoveného zákona na ochranu republiky. Obviněn mohl být kdokoli. Z jiných historických událostí víme, že problém úplatků a korupce je opakovaným oblíbeným nástrojem pro nástup diktatury k moci. Úplatkářství je odporné a má být trestáno. S tím všichni souhlasíme a budeme vítat člověka, který s čistýma rukama zahájí boj proti tomuto nešvaru. Ve chvíli, kdy mu dáme rámeček demokracie překračující pravomoce, začne určovat, co je a co není korupce, resp. kdo je vinen a kdo není ani obviněn, podle toho, kdo se mu vzpírá a kdo ho podporuje. Používali to císařové a vládcí starověku i středověku. Užil to Robespierre i Mussolini. Byla to i podstata třídního práva, mocné zbraně v třídním boji vedeném komunisty.

Špatné hospodaření nového režimu, který byl štedrý z cizího konfiskovaného majetku, vedlo rychle ke státnímu bankrotu, který byl vyřešen tak, že byly vůbec všem zkonfiskovány veškeré úspory. Podobně dopadli drobní zemědělci, kteří volili KSČ v roce 1946 a podporovali ji v roce 1948 a těsně po něm.

Políčka, která za podporu dostali, byla násilím scelena do družstevních lánů. Z malého samostatného hospodáře se stal v podstatě zaměstnanec velkopodniku.

Protože se dějiny opakují, vsadil bych sto ku jedné, že referendum, zda má být provedeno 30% jednorázové zdanění milionových majetků, by rozhodlo, že ano. Následný údiv nad složenkou, která by přišla skoro všem, kdo bydlí ve svém bytě nebo domku nebo mají docela běžné věci v domácnosti, byl by značný. Jenže jsme si to odhlasovali. Jsem přesvědčen, že mnoho lidí, kteří volí levice, nevolí podle svého životního postoje, ale udělají nějakou obyčejnou chybu při rozhodování. Např. nedomyslí, co přinese drobná výhoda, po které sáhnou, nebo, ačkoli jsou vlastně pravicoví, volí levice, protože je znechutilo jednání pravicových politiků. Hloupý, nadutý a nemravný pravicový politik získá vždy levice mnoho hlasů.

Při pohledu do minulosti se však nebojím jen dějinné amnézie, která vymazala krvavé zločiny komunismu. Za daleko vážnější považuji velkoplošné poškození celé společnosti a mravní rozklad, který za léta svého trvání komunistický režim způsobil. Komunismus rozvrátil vztah mezi občany a státem, způsobil rozklad kvality práce a vztahu k práci. Vnesl mezi lidi všeobecnou nedůvěru a podezíravost, nalomil v lidech pojem osobní cti, protože je vehnal do pokrytectví a držel

ve lži. Znemožnil přirozený vývoj společnosti, takže zaostáváme a doplácíme na problémy, které jsou obtížné, protože měly být dávno za námi, podlomil národní hrdost a vnesl nezájem o vlast, utlumil občanskou iniciativu, takže se jen obtížně probouzí. Pošlapal demokracii takovým způsobem a na tak dlouho, že se v ní nedovedeme pohybovat a děláme spoustu chyb, které vedou k jejímu zpochybnění. V osudu každé rodiny zanechala komunistická strana poničené, často i zničené životy. Komunismus je ideologie ve své podstatě zločinná právě jako fašismus. V sametové revoluci ani po ní nebyl komunismus takto odsouzen. Proto v danou chvíli jdeme k volbám, ve kterých se máme rozhodnout, zda komunismus – ne jednotlivé komunisty! – odsoudíme, nebo si budeme zahrávat s jeho návratem v mírných podobách. Jenže komunismus, jak ukázal srpen 1968 mírné podoby nepřipouští a i kdyby je připustil, je vždy mravně škodlivý, a to svými lépe či hůře maskovanými amorálními východiskami, kterými jsou závist a nenávist.

14. CO BUDE DĚLAT PŘÍŠTÍ VLÁDA?

Konkrétní odpovědi nechám prognostikům a analytikům a dále sázkařům, nepravým prorokům,

vizionářům a jiným druhům vševědců. Položím si raději otázku jednodušší: Co tak může očekávat od nové vlády rozumný volič? Nejspíš nebude čekat dramaticky revoluční vládu, i když ji úplně, jako málo pravděpodobnou variantu, nevyloučí. Vláda, která nastoupí, ať bude jakákoli, převezme stát a společnost, s níž pracovala vláda předchozí. Situace se změní výměnou osob. Naléhavé problémy budou dál naléhat, pokladna bude stejně prázdná, a dlouho zanedbané otázky na nich budou ležet jak náhrobní kámen, zpod kterého se zachránili členové vlády předchozí. Prohrát volby může být pro mnohé jednotlivce velkou úlevou.

Nejbližší měsíce po volbách nemohou přinést vážnější změny. Život půjde dál ve svých hluboce zaříznutých kolejích, což v našem případě jsou koleje vyjeté konzumní společností. Kdyby vláda rychle změnila směr, způsobila by vykojení. To by udělala jen vláda revolučně rozhodná. Takovou si představují ti, kdo mají nereálná očekávání a odsuzují se tak k rychlému zklamání. Ale pokusme se nemít takové očekávání a vložme do nové vlády své naděje, tj. dejme jí svou důvěru. Pak budeme muset svou otázku přeformulovat a ptát se: *Co si s tím chudák vláda počne?* Rázem všechno nezmění, ale doufejme, že změní směr a půjde to k lepšímu. Změnit směr u rychle jedoucího vozidla, natož u společnosti není jednoduché. Každý ví,

že zvolá-li kapitán, což je rozum: *Obratle lod!* Nepřeje si, aby ji lodníci postavili stěžněm dolů. Stejně dobře víme, že pomocí kormidla lze loď uvést do protisměru jen určitým obloukem a pozvolna, protože jinak se kormidlo ulomí a loď nejde ovládat. Jediný způsob, jak docílit pohyb v protisměru, je zpětný chod. Ani ten nedocílí nikdo v okamžiku, protože loď po vypnutí motorů se bude setrvačností dál pohybovat v původním směru. Po opětovném spuštění motorů popluje loď v protisměru, ale pomalu, protože není sestrojena k couvání. Potřebné úpravy směru nelze docílit jen jedním pohybem kormidla. Loď by odbočovala stále víc a od správného směru by se víc a víc odchylovala. V určité chvíli se musí kormidlo zase vrátit. Protože je moře vrtošivé, musí se kormidlo neustále nepatrně upravovat, aby loď co možná přímo směřovala ke kýženému cíli. Je to jasné a každý řidič auta ví, že trhne-li volantem doprava, letí do pangejtu, trhne-li jím doleva vjede do protisměru a nepohne-li jím za nic na světě, v první zatáčce opustí silnici a rozjede se polem nebo narazí do stromu.

Pro společnost není šťastné, když se vyhrocuje konfrontační situace. Je to jako kdyby na lodi vznikla vzpoura, kapitán-rozum byl spoután a uvržen do podpalubí a následovala by rvačka hlupáků o kormidlo. Loď by tancovala a točila se na místě a protože

by se dostala i bokem k větru a silným vlnám, položila by se na bok. Uvážíme-li, že rozumní lidé se snadno dohodnou na společném cíli, kterým je spokojený život všech, bylo by ideálním řešením, kdyby aktuální vychýlení kormidla vpravo či vlevo vycházelo z rozumného poznání, že už je příliš vychýleno opačným směrem. Tak bych si představoval spolupráci středových politiků na levici a na pravici, kteří by poslouchali, co jim rozumná společnost jako kapitán lodi řekne ve volbách. Takovému ideálu jsme na míle a bohužel možná na dvě až tři generace vzdáleni.

Z této úvahy plyne, že docela dobrým vodítkem pro výběr strany je míra konfrontačního vystupování. Volil bych určitě spolupráci na vážných věcech a ne nekončící hádky o malichernosti.

15. ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ

Pokud jste vydrželi číst až sem, za což vám děkuji, nebo jste se podle stručného závěru rozhodli dozvědět víc, protože vás knížka může ještě v něčem oslovit, k čemuž vás vítám, prosím, abyste si nejdřív (znovu) přečetli „Úvodní upozornění.“ Je tam důležitý klíč, který otevírá pochopení a uzamyká dveře k nedorozumění. Děkuji vám.

V této sérii úvah jsem se pokusil ukázat, že každé skutečné volby jsou rozhodnutím o životě vlastním a zároveň o životech druhých lidí, k nimž patřím díky svému občanství. Je to rozhodnutí zásadní, protože jím ukazují svůj životní postoj a beru na sebe vše, co mi to přinese. Odevzdaný hlas je rozhodnutí o hodnotách, které uznávám a je také vyznáním mého osobního občanského kréda. Takto závažné rozhodnutí vyžaduje uvážlivost a věcnost.

Zásadními otázkami, které zodpovídáme u každých politických voleb jsou:

1. Jsem demokrat? Pokud ano, nebudu volit extremistické ani výrazně autoritativní strany.

2. Jsem sebevědomý a odpovědný? Pokud ano, jdu k volbám, protože jinak za mne rozhodují jiní a zbavuji se práva cokoli v budoucnosti ovlivnit.

3. Jsem pravicově nebo levicově orientován? Jsem-li orientován pravicově, budu volit stranu, která na prvé místo staví odpovědného jedince a stát považuje za pouhý, i když nutný nástroj. Jsem-li levicově orientován, mám obavu, že lidé se o sebe neumí starat, a proto preferuji stát, který na to dohlíží. Je to vlastně projev nedůvěry v lidi a mylné přesvědčení, že státní instituce mohou nahradit přirozenou odpovědnost a lidskou solidaritu.

4. Jsem pracovitý a obětavý? Pokud ano, znamená

to, že jsem připraven pomáhat potřebným, tj. být sociálně solidární. Budu však volit pravice, protože nesouhlasím, aby se umožňoval snadný, zábavný život lidem, kteří pro společnost nechtějí nic dělat.

5. Jsem hospodář nebo fanfaron? Jsem-li hospodář, budu volit strany středu, spíš asi tu, která usiluje o vyrovnaný státní rozpočet.

6. Jsem rozvážený a rozumný? Pokud ano, dám si pozor na předvolební triky, populistické sliby a velká deklarační gesta a budu se i v předvolební vřavě řídit svým rozumem.

7. Jsem konstruktivní? Pokud ano, nechci ztrácet čas hádkami, a proto nevolím milovníky kontroverzí.

8. Jsem slušný člověk dbalý cti? Pokud ano, odmítnu stranu, která pomlouvá a tupí své protivníky.

9. Mám naději v budoucnost? Jestliže ano, pak budu spíše volit stranu s dlouhodobým záměrem, než tu, která uvažuje v rozmezí čtyřletého volebního období.

10. Jsem pragmatický materialista? Pokud ne, odmítnu strany, u kterých nenacházím dostatečný a opravdový zájem o celkové pozdvižení kultury žití a snahu o výchovu k věrnosti, odpovědnosti, osobní solidaritě, spolehlivosti ve slově a spolupráci, běžné slušnosti a sebekázi a dalším sociogenním vlastnostem.

Když si poctivě odpovíte na tyto otázky, zjistíte, kdo jste a jací jste. Poznáte, co potřebuje naše společnost i co pro to můžete udělat vy sami. V žádném případě nepoznáte, **koho** máte volit, ale budete vědět, **jak** se máte zamyslet, kam spolu s ostatními chcete směřovat. Volíme cestu do budoucnosti, ne jen dopravní kontrolu pro tuto cestu. Jít po ní musíme všichni. Také práci a uskutečňování změn musíme udělat všichni.

Kdybychom zvolili dobře a měli „vládu mravního povznesení“, bude to mít těžké a nesmíme ji v tom nechat. Ukáže-li se nová vláda být „vládou dalšího prohloubení mravní krize“, museli bychom se pokusit jí v tom zabránit.

Na samotný závěr ještě připomenu pár dobrých úsloví z pokladnice naší národní moudrosti, která se při volbách hodí:

Když ptáčka lapají, krásně mu zpívají.

Není všecko zlato, co se třpytí.

Dvakrát měř, jednou řež.

Nekupuj zajíce v pytli.

Bez práce nejsou koláče.

Není každý den posvícení.

Komu čest, tomu čest a chudoba cti netratí.

Obsah

1. Úvodní upozornění	5
2. Společnost a stát	5
3. Pravice a levice.....	7
4. Demokracie a totalita	11
5. Hospodáři a furianti	14
6. Co se stane s vaším hlasem	17
7. Zachránce a viník	20
8. Rozvaha a nerozum	24
9. Předvolební kampaň	28
10. Programy a strany	34
11. Malé zopakování počtů	43
12. Společenský rámec voleb	47
13. Historia magistra vitae poučme se z dějin	50
14. Co bude dělat příští vláda?	55
15. Závěrečné shrnutí	58

Vydal Poustevník
v nakladatelství STUDIO GABRETA spol. s r.o.

Text © Petr Piřha

Obálka a obrázky © Daniel Ladman

Vydání první, 2013

ISBN 978-80-86610-69-6